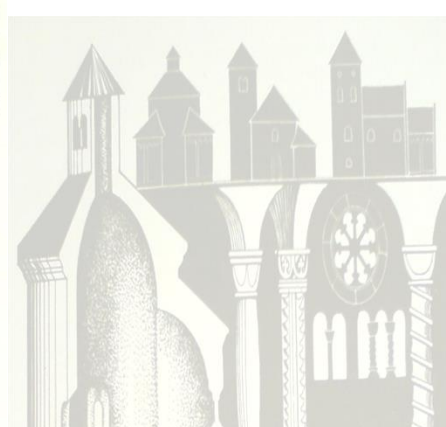
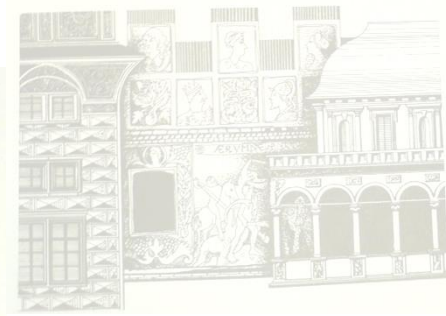
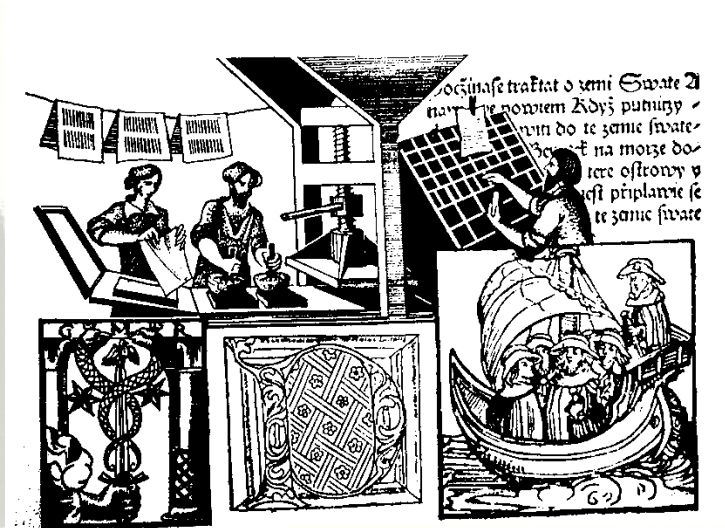
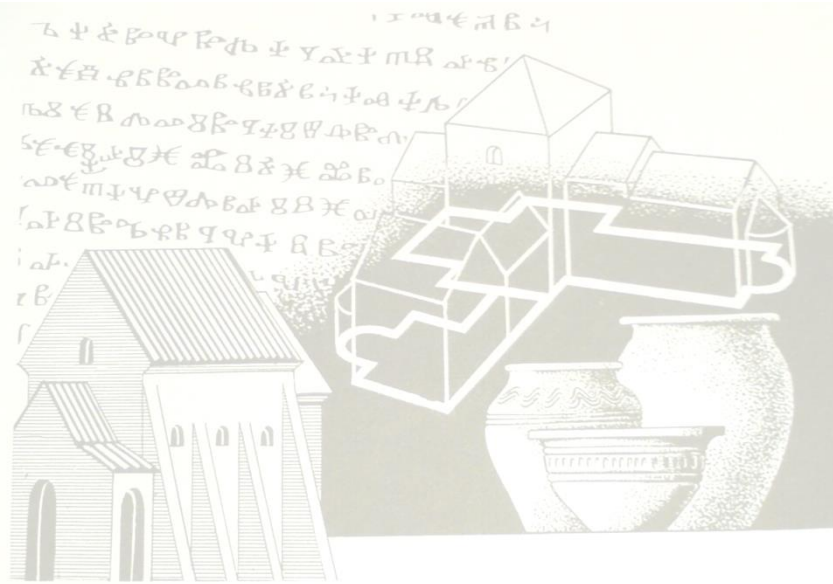

LEGENDA O LVU

Dějiny starší české
literatury a slovesnosti

MMXXI

50
PRACOVNÍCH LISTŮ

PRACOVNÍ LISTY JSOU SESTAVENY VÝHRADNĚ PRO ÚČELY VĚDECKÉHO VÝZKUMU (ODBORNÁ NAVÁZNOST NA GRANTOVÝ PROJEKT „METODOLOGICKÉ PŘÍSTUPY V TEORII INTERPRETACE“, SPOLUŘEŠITEL, PF UJEP; 2012), JEHOŽ INTEGRÁLNÍ SOUČÁSTÍ JE NOVÝ PŘÍSTUP K VÝUCE LITERATURY, KDE JSOU UKÁZKY VYUŽITY PRO VYUČOVACÍ ÚČELY („PŘI VYUČOVÁNÍ PRO ILUSTRAČNÍ ÚČEL“) S ŘÁDNĚ ODCITOVANÝMI ZDROJI PODLE POŽADAVKU AUTORSKÉHO ZÁKONA, ČÁST PRVNÍ, HLAVA I., DÍL 4., § 31, 1 – C VÝJIMKY A OMEZENÍ PRÁVA AUTORSKÉHO

© 2021, PhDr. Adam Krupička, Ph.D. (vědecká koncepce)

Veškerá vyobrazení užitá v pracovních listech nepodléhají autorským právům.
zdroj: <http://commons.wikimedia.org>

Obsah

Úsvit českého písemnictví (zápis 01)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisům 06 – 10

Podíváme-li se na více než tisíciletý vývoj české literatury (1), shledáváme, že ve svých počátcích má bohatou ústní slovesnost (16): ze slovanské mytologie (2) vyvěrají nejstarší národní báje (3), utvářejí se i lokální pověsti (4). O obyvatelích a dění v české kotlině podali zprávy již antičtí autoři (5), avšak české prostředí promluvílo literárně až na Velké Moravě (7), kde se ujala misie dvou věrozvěstů (6) a zahájila zde činnost první literární škola. Literárním a kulturním odkazem tohoto státu pak žilo prostředí celé východní Evropy (8).

Literatura mezi 10. a 13. stoletím (zápis 02)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisu 10

Prvními literárními památkami na území českého knížectví, které se stalo dědicem Velkomoravské říše, byly legendy (9), václavské, ludmilské, vojtěšské a další. Vrcholem hagiografie u nás byla Kristiánova legenda (10). Právě příběhy svatých odrážejí souboj latinské a staroslověnské kultury, ke kterému došlo na sklonku raného středověku (11). Západní kulturní vliv však ve vrcholném středověku definitivně převážil a s ním i literatura psaná latinsky (12), kterou reprezentuje nejlépe kronikářská tradice (13). České prostředí však nebylo jen latinské – bohatá je literatura hebrejská pražských Židů (15), u dvora českých králů se dostává sluchu německým pěvcům (14) a konečně také sem spadají skromné počátky česky psaného písemnictví (17). Brzy po nejstarší české lyrice (21) tak dochází k rozvoji české epiky a veršovaných legendy (18). Češtinou byla sepsána vznešená Alexandreida (20) a lidová Dalimilova kronika (19).

Doba lucemburská (zápis 02)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisům 10 – 11

S Lucemburka Karla IV. na český trůn dochází k nebývalému rozkvětu kultury, která je podporována z nejvyšších míst (22). Veršovaná epika (23) se stává komplikovanější, po obsahové i formální stránce. Podobně jako lyrika (24), ve které křesťanská mystika souzní s erotickou dvorskou manýrou. Slovesné umění rozvíjí svou funkci didaktickou (28), ta je spojena se satirou. Světská nálada a vtip převažuje záhy v dramatu (25) a satirě (26). Českou prózu (27) prostupují motivy přejaté i ty, které plynou z domácí tradice a historie.

Husitství a literatura (zápis 03)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisu 11

Myšlenky evropské reformace vzešlé z nutnosti obrodit katolickou církev předjímal v mnohém Mistr Jan Hus (29), které však vždy zůstal svérázně českým myslitelem. Hnutí, které zažehly nejen jeho myšlenky, ale i obecná nespokojenost prostých lidí tváří v tvář chiliastickým představám, změnilo tvář české literatury (30). Zůstala především ryze českou: próza zůstala asketická, až strohá (31) pod vlivem náboženských traktátů a poezie se omezovala na aktuální narážky nebo náboženské popěvky (32).

Česká renesance (zápis 04)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisům 11 – 12

Humanismus a renesanční styl (33) pronikal za Alpy, i do českého prostředí, zvolna a nerovnoměrně. Nejprve to byli solitérní osobnosti a intelektuálové píšící latinsky (34), nebo česky (35), později došlo k rozdělení linie vývoje: latiníci nadále pěstovali vysoký styl (36), ale čeští šlechtici ducha podporovali rozvoj česky psaného humanismu s cílem vyrovnat se evropským vzorům (37), fenoménem se stal český cestopis (38) a rudolfínská Praha manýrismu (39).

Baroko v české literatuře (zápis 05)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisům 12 – 13

Nový sloh (40) zapustil v českém prostředí tvůrčí kořeny a dospěl k originalitě světového stříhu. Evangelické baroko za hranicemi (41), dáváno do souvislosti s Komenským (42), ale zejména katolická poezie (43), hagiografie a homiletika (44) zastihují průměrné školské drama jezuitů (45). Téměř neexistující světskou literaturu nahrazuje rozvoj textů zhudebněných (47) nebo příležitostných (46). Lidový svět žije zveličeným barokním obrazem triviální literatury (48).

Zrcadlo české literatury ukazuje dobově podmíněné zakřivení, do něhož patří jevy na hranici literárnosti – např. dětské průpovídky a básničky (49), ale také nesmrtelná a stále hodnotná díla (50).

Témata pracovních listů

pořadové číslo	téma	domácí příprava
1.	Periodizace české literatury	Rekapitulujte si, jak jsou členěny dějiny české literatury v učebnicích, které používáte a jak v naučných slovnících (alespoň jeden příklad vyberte).
2.	Slovanská mytologie	Seznamte se s nejdůležitějšími slovanskými bohy a bohyněmi (využijte literaturu uvedenou na listu, případně internet).
3.	Zlomky českého národního eposu	Připomeňte si staré české báje a pověsti uvedené ilustracemi a naznačené indiciemi (úloha č. 1). Popřemýšlejte i o jejich možné inspiraci (úloha č. 2). Prohlédněte si dva znaky, které dříve symbolizovaly český stát – připomeňte si jejich legendy i dobu vzniku (úloha č. 4).
4.	Lokální pověsti	Pročtete si pečlivě očíslované druhy pověstí (úloha č. 1) a dohledejte pojmy, kterým nerozumíte. Připravte si mobilní zařízení s podrobnou mapou, případně podrobnou turistickou mapu lokality vyznačené mapou na první straně.
5.	Svědectví z cizích pramenů	Zjistěte si etymologii jména Jizera.
6.	Misie na Velké Moravě	Doplňte si životopisné minimum k věrozvěstům Konstantinu a Metodějovi.
7.	Konstantinova literární škola	Prozkoumejte všechny pojmy v tabulce, pokud nebudete rozumět, dohledejte si definice či vysvětlení. Zapište do zápisu literární památky Velké Moravy, o kterých se zmiňuje učebnice.
8.	Literární odkaz Velké Moravy	Připravte si na hodinu podrobný atlas (zejména východní Evropa).
9.	První legendy přemyslovských Čech	Dle rozpisu popište světce, jeho atributy a naznačte jeho život – využijte siluetu níže (úloha č. 1).
10.	Kristiánova legenda	Zopakujte si podrobně legendu o sv. Václavovi. Zapište informace o Kristiánově legendě.
11.	Zápas latinské a slovanské kultury	Zjistěte, které rukopisy jsou mezi národními kulturními památkami: na internetu si prohlédněte jejich ilumináčnický výzdobu. Prohlédněte si také Sázavský klášter.
12.	Latinská literatura 12. a 13. století	Dohledejte překlady ke jménům českých středověkých legend (tabulka).
13.	Kosmas a jeho pokračovatelé	Výpisky do zápisu ke Kosmovi a pokračovatelům – zároveň splnění úlohy č. 3 (do jednotlivých časových os zakreslete, jakou část historie jednotlivé kroniky popisují; odlište červenou české a modrou latinské).
14.	Německé písemnictví středověku v Čechách	Vystříhněte dle materiálu figurky dvorských postavíček.
15.	Hebrejské písemnictví v Čechách	Za vlády jakého panovníka se udál velký pražský pogrom? Na židovském hřbitově v Mladé Boleslavi vyhledejte náhrobek finančníka, který poskytoval služby Albrechtu z Valdštejna. Pokuste se rozluštit číselnou šifru ukrývající hebrejskou magickou formuli.
16.	Folklórní slovesnost pohanské a křesťanské doby	Zjistěte, kde se nacházejí v MB nápisy z úlohy č. 3. Pokuste se najít původ historických frazémů z úlohy č. 5.

17.	Pronikání češtiny do literatury	S pomocí odborných jazykových příruček vyplňte tabulku (úloha č. 1).
18.	Nejstarší epika a veršové legendy	Připomeňte si pašijový příběh (identifikujte tři scény zachycené na přední straně pracovního listu).
19.	Dalimilova kronika	Zapište do zápisu informace o Dalimilově kronice. Sežente si informace o třech osobnostech (úloha č. 1).
20.	Staročeská Alexandreida	Zapište do zápisu informace o Alexandreidě. Připomeňte si z dějepisu osudy reálného Alexandra Velikého.
21.	Nejstarší česká lyrika	Zjistěte plné znění písně a překladu významu (úloha č. 1) a naučte se jí. Zopakujte si formální rozbor básně.
22.	Doba lucemburská a literatura	Vyplňte zápis o jednotlivých dílech a úvodní kapitolu k době vrcholné gotiky.
23.	Veršovaná epika vrcholné gotiky	Poučte se o vlastnostech rytíře (z dějepisu) a seznamte se ze sdíleného materiálu se symbolikou barev. Zapište informace o dílech zmíněných v pracovním listě (využijte učebnice).
24.	Lyrika vrcholné gotiky	Zapište do zápisu zmíněná díla. Najděte smysl skladby Otep myrhy a Mistr Lepič.
25.	Počátky dramatu	Zamyslete se nad schématy (úloha č. 1), abyste je uměli popsat. Pořídte zápis k dílům uvedeným v tabulce.
26.	Básnictví lyrickoepické a lyrickodramatické	Třída se rozdělí na dvě stejně velké skupiny: první skupina vytvoří projekt na téma dané úlohou č. 2 (max. 30 minut), druhá skupina pak bude v hodině pracovat podle jejich pokynů.
27.	Počátky české prózy	Druhá skupina vytvoří projekt na téma dané úlohou č. 2 (max. 30 minut), první skupina pak bude v hodině pracovat podle jejich pokynů.
28.	Didaktické básnictví a satira	Kdo jsou vaganti? Zapište do zápisu díla zmíněná v tabulce.
29.	Jan Hus	Jaký odborný jazykový spisek je Husovi připisován a proč? Zápis obsahu Husových děl z učebnice do zápisu. Vezměte si hrací kostku na tuto hodinu.
30.	Proměny literatury za husitských válek	Zápis o dílech a autorech, kteří jsou shodně s tabulkou i v učebnici. Dohleďte obecné důsledky husitských válek pro českou literaturu.
31.	Próza doby husitské	Zeptejte se prarodičů (případně rodičů), jak se učili ve škole oni, nebudete se pak na hodině divit.
32.	Poezie a písně doby husitské	Zjistěte historické pozadí pro píseň o zajetí Korybuta (úloha č. 4/e). Poslechněte si na internetu slavný husitský chorál, který zakomponoval Bedřich Smetana do své symfonické básně Tábor.
33.	Myšlenky renesance a humanismu v českém prostředí	Poučte se o pojmech z tabulky: renesance, reformace a humanismus. Pokuste se nalézt překlad písně (fialově zbarvená) a přetlumočte její obsah. Vyplňte fakta (úloha č. 3).
34.	Latinský humanismus doby poděbradské a jagellonské	Vyplňte zápis ke zmíněným osobnostem a jejich dílům. Vybarvěte erb Lobkoviců a jejich rodové heslo.
35.	Česká literatura raného humanismu	Připomeňte si, co je motiv a téma.

36.	Období vrcholného humanismu (latinská linie)	Kdo byl nejvýznamnějším korespondentem zmíněného šlechtice (úloha č. 3)? Zanešte do zápisu údaje o autorech příslušného oddílu renesance a procvičte si znalost české vědy renesančního období z dějepisu.
37.	Období vrcholného humanismu (česká linie)	Seznamte se s konkrétní příhodou bratra Jana Palečka. Připravte si výtvarné pomůcky (barvy, papír většího formátu).
38.	Fenomén renesančních cestopisů	Zjistěte, kdy a kam putovali cestovatelé zmínění na přední straně listu. Zapište do zápisu informace o životě a díle osob zmíněných v tabulce.
39.	Manýrismus a literatura na dvoře Rudolfa II.	Zjistěte, jak se jmenovala básnířka příbuzensky spjatá se známým alchymistou. Dohledejte dvě antické báje: o Atalantě a Vertumnovi.
40.	Baroko jako pojem	Zopakujte si z dějepisu kapitulu o třicetileté válce, zejména o stavovském povstání.
41.	Evangelické baroko	Zapište do zápisu autory zmíněné v tabulce. Zjistěte zajímavosti k osobnostem zmíněným v úloze č. 5 (v souvislosti s popravou roku 1621).
42.	Jan Amos Komenský	Na pracovním listě najděte logo Komenského a najděte někde v odborné literatuře či na internetu jeho výklad.
43.	Katoličtí básníci baroka	Zapište životy a díla vyznačených katolických básníků.
44.	Barokní legendy a jiná próza katolických autorů	Na internetu si prohlédněte Škrétův svatováclavský cyklus (úloha č. 1) a vyznačte, které části se z něj zachovaly – ty si prohlédněte a zjistěte, do jaké patří panoš zobrazený v záhlaví pracovního listu. Zapište do zápisu život a dílo Bohuslava Balbína.
45.	Barokní drama a jezuitské hry	Přeložte si s pomocí internetu název hry (úloha č. 1) a latinská pojmenování gest (úloha č. 2).
46.	Literární družina hraběte Šporka a barokní píseň	Připomeňte si a poslechněte nejznámější českou barokní koledu. Zjistěte informace o Braunově Betlému, který se nachází nedaleko Kuksu. Čím byly zvláštní sochy proroků a králů v tamním lese? Proč se nedochovaly?
47.	Hudebně dramatická díla	Uhodněte, které barokní slavnosti se konaly v uvedených datech (náповěda: Stará Boleslav, Řád Zlatého rouna, kanonizace, korunovace).
48.	Lidová tvorba barokních století	Najděte na internetu plné znění lidové balady <i>Osiřelo dítě</i> , přečtěte si ji, abyste ji uměli rekapitulovat. Vyslechněte první větu (část) z Rybovy České mše vánoční.
49.	Je to literatura, nebo není?	Pokuste se zjistit znění písně „Na kopečku v Africe“.
50.	Český literární kánon	Doplňte podle knižních žebříčků na internetu úlohu č. 2. Napište, čím se zabývaly antické múzy (úloha č. 3). Vypracujte úlohu č. 6: vyberte text z české literatury, který by měl být poselstvím pro meziplanetární komunikaci (maximálně 50 slov!).